

ГЕНДЕРНИЙ МЕЙНСТРИМІНГ У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

GENDER MAINSTREAMING IN THE REPUBLIC OF POLAND IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

Лахижа М. І.

Доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління, адміністрування та права,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
м. Полтава, Україна
ORCID: 0000-0001-8676-4578

Скрильник О. О.

Кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління, адміністрування та права,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
м. Полтава, Україна
ORCID: 0000-0001-9740-3540

Мирошніченко А. І.

Кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління, адміністрування та права,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
м. Полтава, Україна
ORCID: 0009-0004-5984-4731

Mykola Lakhyzha

Doctor of Science in Public Administration, Professor,
Professor at the Department of Public Administration, Administration and Law,
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»,
Poltava, Ukraine

Olena Skrylnyk

Candidate of Legal Sciences, Docent,
Associate Professor at the Department of Public Administration and Law,
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»,
Poltava, Ukraine

Alina Myroshnychenko

Candidate of Science in Public Administration,
Associate Professor at the Department of Public Administration and Law,
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»,
Poltava, Ukraine

Актуальність дослідження пояснюється важливістю вирішення гендерних проблем в посткомуністичних країнах для поглиблення євроінтеграції та демократичного розвитку. Метою дослідження є виявлення основних рис та характеристика гендерного мейнстрімінгу в Республіці Польща і визначення факторів впливу на його специфіку. Використано комплекс міждисциплінарних методів, які охоплюють як якісні, так і кількісні підходи: аналіз і синтез; індукція та дедукція; порівняльно-правовий метод; інституційний аналіз. Дано авторське визначення поняття «гендерний мейнстрімінг» як гендерної пріоритетності, процесу або стратегії досягнення гендерної рівності шляхом інтеграції гендерного підходу у всі сфери життя та на всіх рівнях. Виокремлено його принципи: інтеграція у всі сфери діяльності; участь всіх зацікавлених сторін; відкритість та прозорість; ефективність. Визначено основні засоби – стратегії та програми гендерної рівності, квотування місць у виборчих списках, бюджетування участі, лобювання прав жінок, аналіз державної політики та нормативно-правових актів на відповідність принципу

рівних прав та можливостей жінок і чоловіків тощо. Простежено статистичні дані міжнародних інституцій та інформацію з досліджень польських вчених, які підтверджують існуючі в Польщі протиріччя, зокрема, і в гендерному питанні. Проаналізовано як важливу для формування та забезпечення гендерного мейнстрімінгу політику політичних партій. Відзначено зростаючу роль феміністського руху. Теоретичне значення дослідження полягає у систематизації інформації та висновках про гендерний мейнстрімінг та його специфіку у Польщі. Систематизовано основні проблеми та недоліки у впровадженні політики гендерної рівності в Республіці Польща. Дослідження може використовуватися у науковій та навчальній діяльності, зокрема, при читанні курсів з основ гендеру, європейської інтеграції, права ЄС.

Ключові слова: гендер; мейнстрімінг; публічне управління; законодавство; право; євроінтеграція; Республіка Польща; Україна.

The relevance of the study is explained by the importance of addressing gender issues in post-communist countries for deepening European integration and democratic development. The purpose of the study is to identify the main features and characteristics of gender mainstreaming in the Republic of Poland and determine the factors influencing its specifics. A set of interdisciplinary methods was used, covering both qualitative and quantitative approaches: analysis and synthesis; induction and deduction; comparative law method; institutional analysis. The author's definition of the concept of "gender mainstreaming" is given as a gender priority, a process or strategy for achieving gender equality by integrating a gender approach into all spheres of life and at all levels. Its principles are highlighted: integration into all spheres of activity; participation of all stakeholders; openness and transparency; efficiency. The main means are identified - strategies and programs of gender equality, quotas on electoral lists, participatory budgeting, lobbying for women's rights, analysis of state policy and regulatory legal acts for compliance with the principle of equal rights and opportunities for women and men, etc. Statistical data from international institutions and information from research by Polish scientists are tracked, which confirm the contradictions existing in Poland, in particular in the gender issue. The policy of political parties is analyzed as important for the formation and provision of gender mainstreaming. The growing role of the feminist movement is noted. The theoretical significance of the study lies in the systematization of information and conclusions about gender mainstreaming and its specifics in Poland. The main problems and shortcomings in the implementation of gender equality policy in the Republic of Poland are systematized. The study can be used in scientific and educational activities, in particular, when teaching courses on the basics of gender, European integration, and EU law.

Key words: gender; mainstreaming; public administration; legislation; law; European integration; Republic of Poland; Ukraine.

ВСТУП

Проблема гендерної рівності залишається актуальною як у світі, так і в Україні, особливо у кризові періоди. За даними Глобального звіту про гендерний розрив 2025 року, жодна країна не досягла повного паритету, а для його досягнення знадобиться ще близько 123 років – що перевищує строки реалізації Цілей сталого розвитку до 2030 року [1]. Єврокомісар з питань рівності Х. Даллі наголосила, що після пандемії, російської агресії та економічної кризи ЄС і Україна мають враховувати гендерну рівність у бюджетній і політичній сферах. Це важливо й у контексті євроінтеграції та післявоєнного відновлення.

Поняття мейнстрімінг (mainstreaming) нещодавно увійшло в українську мову, залишаючись маловідомим, хоча словник Європейського інституту з гендерної рівності (2021) уже містить терміни «гендерний мейнстрімінг», «мейнстрімінг гендерної перспективи» тощо [2]. Сьогодні цей підхід використовують і в Україні, зокрема органи влади, як стратегію інтеграції принципів рівності у всі політики та програми [3].

Отже, гендерний мейнстрімінг можна характеризувати як гендерну пріоритетизацію, процес або стратегію досягнення гендерної рівності шляхом інтеграції гендерного підходу у всі сфери життя та на всіх рівнях. Основними його принципами є інтеграція у всі сфери діяльності; участь всіх зацікавлених сторін; відкритість та

прозорість; ефективність. Основними засобами – стратегії та програми гендерної рівності, квотування місць у виборчих списках, бюджетування участі, лобіювання прав жінок, аналіз державної політики та нормативно-правових актів на відповідність принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків тощо.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Українськими вченими всебічно і ґрунтовно вивчається гендерна проблематика. Проте поняття гендерного мейнстрімінгу поки що висвітлювалося лише в кількох публікаціях. Х. Голинська показала гендерний мейнстрімінг в управлінні розвитком міст [4], Т. Савків - у вищій освіті [5], А. Іщенко дослідила гендерний мейнстрімінг в розумних містах [6]. Варто відзначити й опубліковані навчальні матеріали, наприклад, розроблений у 2023 році курс програми Ради Європи HELP: «Гендерна рівність та гендерний мейнстрімінг» [7], які розкривають теоретичні основи гендеру та його особливості у публічній службі.

Публікації з гендерних питань в Польщі можна поділити тематично (теоретичний аналіз, дослідження гендерної політики Європейського Союзу та Ради Європи, вивчення польських сімейних традицій, соціологічні опитування щодо гендерних проблем тощо) чи за політичними підходами. Серед теоретичних досліджень доцільно виділити монографію І. Вронської «Пози-

тивна дискримінація жінок у європейському правовому просторі» [8] та статтю К. Завадської, яка показує гендерну політику на прикладі регуляції її правового поля [9]

Значна частина публікацій польських вчених з ґендерної проблематики стосується питання, що дає ґендерна рівність для покращення життя - колективна монографія (ред. Є. Кржаклевська) [10], стаття М. Кабзи [11] тощо.

Доцільно також виділити критичні публікації. Так, К. Траж-Крупа оцінює дисфункції у сфері реалізації політики рівності статей [12], відзначаючи відсутність комплексного підходу до оцінювання програм для визначення міри впровадження ґендерного мейнстримінгу та формальність багатьох процедур.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Метою статті є виявлення основних рис та характеристика ґендерного мейнстримінгу в Республіці Польща і визначення факторів впливу на його специфіку.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Використано комплекс міждисциплінарних методів, які охоплюють як якісні, так і кількісні підходи: аналіз і синтез – для вивчення нормативних актів ЄС і Польщі; індукція та дедукція – для формулювання висновків; порівняльно-правовий метод – для зіставлення польської практики із іншими країнами ЄС та з європейськими стандартами; інституційний аналіз – для оцінки ролі польських інституцій.

РЕЗУЛЬТАТИ

Результати ґендерного дослідження 2025 року засвідчують, що 58% поляків і полячок вважають рівність жінок та чоловіків важливою, а для 34% вона не має значення. 45% респондентів переконані, що все було б краще, якби більше жінок обіймало відповідальні посади в уряді та компаніях. Водночас, 31% респондентів (44% чоловіків та 19% жінок) стверджують, що просування рівності жінок у Польщі зайшло так далеко, що чоловіки наразі зазнають дискримінації [13].

Значна увага звертається у Польщі на оприлюднення документів міжнародних організацій, які стосуються, зокрема, ґендерного мейнстримінгу. Наприклад, опублікована Стратегія щодо рівності статей Ради Європи та 2018-2023 роки [14]. Водночас дослідники відзначають «гендер по-польски», вказуючи, що правова реальність ґендеру є результатом, з одного боку, польських традицій та звичаїв, а з іншого – міжнародних зобов'язань, які вимагають застосування стратегії ґендерного мейнстримінгу. Незважаючи на дії, спрямовані на захист прав жінок через обов'язкові та необов'язкові зобов'язання та рекомендації міжнародного права, питання ґендерної дискримінації не було ефективно вирішено. Стан прав жінок у Польщі все ще перебуває під впливом

усталених культурних моделей, які суттєво впливають на форму польського законодавства [15].

Згідно з останніми даними (2025 р.) Європейського інституту з питань ґендерної рівності (EIGE) Польща продовжує залишатися серед 8 країн-членів ЄС з найнижчими показниками ґендерної рівності, очолюючи рейтинг найбільш гомофобних країн Європейського Союзу. У травні 2021 року Польща та Угорщина виступили проти згадки «ґендерної рівності» у проєкті декларації лідерів Євросоюзу.

Проблеми ґендерного мейнстримінгу в Польщі неодноразово аналізувалися. У Звіті 2007 року відзначалося: державний бюджет не враховує ґендерні аспекти й не є прозорим для громадського контролю; національні розрахунки ігнорують неоплачувану працю жінок у домогосподарствах; чоловіки частіше володіють капіталом, що забезпечує їм привілеї; відсутність ефективних заходів проти безробіття витісняє жінок на периферію ринку праці; податкова політика та високі процентні ставки більше вражають малозабезпечених, серед яких переважають жінки; дорогі кредити обмежують їхні можливості для бізнесу; лібералізація торгівлі може поглиблювати ґендерну нерівність. [16].

Питання ґендеру в Польщі, як і в інших країнах-членах ЄС регулюються правовими актами ЄС та внутрішніми нормативами. У дослідженні 2023 року М. Байор-Стаханчук нарахувала 17 законів, які стосуються даної проблематики.

У березні 2022 року Європейська Комісія затвердила Стратегію ґендерної рівності 2020-2025, якою визначено принципи формування ґендерної політики (запровадження правових актів щодо боротьби проти сексуального насильства та сексуальної експлуатації, захист від ґендерно зумовленого насильства, гармонізація та спрощення процедур захисту, систематичний збір ґендерно дезагредованих даних, підтримка зусиль громадянського суспільства та публічної служби у запобіганні ґендерному насильству та ґендерним стереотипам [17].

У червні 2025 року розпочалися консультації щодо нової Стратегії ЄС на 2026–2030 роки. Її пріоритети – зміцнення прав жінок у всіх сферах життя, боротьба з ґендерно зумовленим насильством (у тому числі онлайн), розширення політичної та економічної участі жінок, забезпечення балансу між роботою і особистим життям, врахування різних форм дискримінації та посилення співпраці між державами-членами й громадянським суспільством. Передбачається подвійний підхід: окремі дії на користь ґендерної рівності та інтеграція ґендерної перспективи в усі політики ЄС.

Привертають увагу нормативно-правові акти, що стосуються забезпечення принципу рівності та запобігання всіх форм дискримінації. Наприклад,

Державна Програма дій щодо Рівного трактування на 2022-2030 роки [18] регулює антидискримінаційну політику у таких пріоритетних сферах: праця та соціальне забезпечення, освіта, охорона здоров'я, доступ до послуг, формування свідомості, координація, яка передбачає врахування політики рівності при співпраці між публічною адміністрацією та неурядовими організаціями, соціальними партнерами та іншими зацікавленими сторонами у сфері формування та моніторингу політики рівності, а також - координацію політики рівності на рівні центральної та державної адміністрації на місцях.

Основна правова проблема у впровадженні гендерної рівності в Республіці Польща – відсутність ефективного механізму реалізації антидискримінаційного законодавства. Хоча Польща формально має Закон про імплементацію принципу рівного ставлення, ним не передбачено реальних санкцій за порушення, має обмежену сферу застосування (не охоплює всі форми дискримінації) та не зобов'язує роботодавців або органи влади впроваджувати гендерну рівність на практиці.

Важливою для формування та забезпечення гендерного мейнстрімінгу є політика політичних партій – їх прихід до влади дозволяє вносити корективи у гендерну політику. Наприклад, «Право і справедливість» (Prawo i Sprawiedliwość) – політична партія Польщі, яка відстоює ідеї правоцентристського католицького консерватизму, захищаючи такі традиційні цінності як міцна сім'я, провідна роль в сім'ї та політиці чоловіків, засудження нетрадиційної орієнтації та інше. Партія виступає проти зміни традицій. Альянс проєвропейських ліво-і правоцентристських політичних партій «Громадянська коаліція» (Koalicja Obywatelska) виступає за захист ліберальних демократичних цінностей. Проєвропейські погляди, включаючи й гендерну політику, демонструє й Коаліція «Третій шлях» (Trzecia Droga). Захист прав жінок та ЛГБТК-спільноти декларує Партія нових лівих «Nowa Lewica» (або «Lewica»). Тривале перебування партії «Право і справедливість» при владі посилює запити на зміну її політики, що особливо помітно з підтримки змін молоддю та жінками. Огляд наукових статей з цього питання показує зростання уваги політичних партій до гендерного питання та поступове наближення до паритету, проте кількість жінок у виборчих списках зменшувалася від лівих до правих політичних сил.

Можна відзначити також практику конкретизації гендерних завдань щодо окремих організацій через розробку планів рівності статей та моніторинг їх реалізації. Прикладом може бути Звіт про реалізацію Плану рівності статей для Національного центру досліджень та розробок (2023 р) [19]. Методика передбачає аналіз даних про стать працівників, посаду та робочий час, оплату праці; порівняння та пропозиції.

Варто зазначити, що законодавець, апелюючи до мови прав людини, створює враження повної реалізації універсальних цінностей і прав жінок у Польщі. Водночас чимало випадків дискримінації, зокрема обмеження репродуктивних прав, залишаються поза увагою. Це стало підґрунтям для активізації феміністичного руху, зокрема масових протестів проти заборони абортів – Чорного протесту (пол. Czarny Protest) 2016 року та акцій 2020 року після рішення Конституційного Суду, який підтримав закон про заборону абортів. Події засвідчили глибокий розкол громадської думки та тривалі дискусії з цього питання.

Доцільним видається осмислення проблем та недоліків при впровадженні гендерної рівності в Польщі (таблиця 1).

ДИСКУСІЯ

Отримані результати свідчать, що гендерний мейнстрімінг у Польщі розвивається під впливом як внутрішніх соціально-політичних чинників, так і вимог Європейського Союзу. З одного боку, Польща формально імплементує принципи рівності, ухвалює стратегії та програми, а також декларує прихильність до європейських стандартів. З іншого – на практиці ефективність цих механізмів часто обмежується впливом традиційних культурних моделей, домінуванням консервативних політичних сил та слабкістю інституційного забезпечення.

Дискусійним залишається питання співвідношення між правовими нормами та їхньою імплементацією: хоча законодавча база відповідає вимогам ЄС, відсутність дієвих механізмів контролю та санкцій робить її менш результативною. Важливим аспектом є й політична конкуренція: зміна урядів призводить до різноспрямованих підходів у реалізації гендерної політики – від ліберальних ініціатив до посилення консервативних норм.

ВИСНОВКИ

Аналіз документів та літератури щодо гендерного мейнстрімінгу в Польщі показує вплив світових тенденцій та вимог ЄС на формування політики рівності статей. Проте її реалізація значною мірою залежить від позицій провідних політичних сил. У «Глобальному звіті про гендерний розрив 2025» Польща посіла 45-те місце (у 2023 р. – 60-те), що засвідчує прогрес, але й контрастність досягнень: високі результати у сфері освіти й охорони здоров'я не відображаються на ринку праці. На розвиток гендерної рівності суттєво впливають традиції та релігія. Серед основних проблем – сегрегація та розрив в оплаті праці, обмежений доступ до гнучкої зайнятості, низька участь чоловіків у догляді, дисбаланс у представництві жінок у владі, стереотипи, насильство та недостатня інфраструктура догляду за дітьми. Дискусійними залишаються питання абортів, гендерної ідентичності та прав ЛГБТ+.

**Основні проблеми та недоліки у впровадженні політики
гендерної рівності в Республіці Польща**

№	Проблема	Суть проблеми
1	Гендерна сегрегація на ринку праці	Жінки та чоловіки часто працюють у різних секторах та на різних посадах, що призводить до нерівності в заробітках та можливостях просування по службі. Вертикальна сегрегація означає, що жінки частіше працюють на нижчих посадах з меншими можливостями для просування по службі.
2	Законодавство	Закон про імплементацію принципу рівного ставлення (Ustawa o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania, 2010). Це ключовий правовий акт, який формально забезпечує гендерну рівність у Польщі, але на практиці його ефективність обмежена через декларативність, слабкість виконавчих механізмів і відсутність відповідальності за порушення в сфері гендерної рівності. Спеціального закону щодо гендерної рівності у Польщі не існує.
3	Різниця в оплаті праці	Жінки в середньому заробляють менше, ніж чоловіки, за ту саму роботу, що зумовлено багатьма факторами, включаючи нерівне ставлення в процесі переговорів щодо заробітної плати, відсутність можливостей просування по службі та дискримінацію.
4	Незбалансований розподіл домашніх обов'язків	Жінки продовжують нести більшу відповідальність за ведення домашнього господарства та догляд за дітьми, що обмежує їхній час та можливості для професійного розвитку.
5	Низьке представництво жінок у процесі прийняття рішень	Жінки недостатньо представлені на керівних посадах, у радах директорів та в політиці, що призводить до відсутності гендерної перспективи в процесі прийняття рішень.
6	Гендерні стереотипи та дискримінація	Гендерні стереотипи увічнюють нерівність та обмежують можливості для розвитку як жінок, так і чоловіків. Гендерна дискримінація може приймати різні форми, від словесних образ до насильства.
7	Відсутність належних фінансових та людських ресурсів	Впровадження політики гендерної рівності вимагає належних фінансових та людських ресурсів, включаючи кваліфікованих фахівців та установи
8	Відсутність ефективного моніторингу та оцінки	Вкрай важливо проводити систематичний моніторинг та оцінку впровадженої політики та програм, щоб оцінити їхню ефективність та внести можливі зміни.
9	Відсутність належної підтримки жінок у STEM	Жінки недостатньо представлені в науці, техніці, інженерії та математиці (STEM), що зумовлено багатьма факторами, включаючи брак підтримки та стереотипи.
10	Відсутність гендерного мейнстрімінгу в державній політиці	Міркування, пов'язані з гендерною рівністю, слід враховувати в усіх сферах політики, таких як охорона здоров'я, освіта, праця та житло.

Джерело: складено за даними [11;12; 14; 16]

Разом із тим спостерігається поступове руйнування стереотипів, підвищення стандартів антидискримінаційної політики та розвиток стратегії рівних можливостей. Під впливом глобалізації та європеїзації змінюється роль жінок, а традиційні рамки зазнають трансформацій. Впровадження гендерної рівності по-

требує комплексного підходу – від подолання стереотипів до правових і політичних рішень із залученням держави, громадських організацій, приватного сектору й суспільства. Особливо актуальним є посилення дій на користь прав жінок у країнах із несформованими традиціями фемінізму.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Global Gender Gap Report 2025 (2025 June) <https://surli.cc/qbnxwp>.
2. Babak, M. Davlikhanova, O., Dmytriieva M., Kozyr, M., Kompantseva, L., Levchenko, K., & Suslova, O. (2021). Hlosarii i tezaurus Yevropeiskoho instytutu z gendernoi rivnosti [Glossary and Thesaurus of the European Institute for Gender Equality]. Kyiv: Vistka [in Ukrainian].
3. Hendernyi meinstryminh [Gender mainstreaming] (2025, 10 April). *Natsionalna sotsialna servisna sluzhba Ukrainy: vebsait – National Social Service of Ukraine: websait*. <https://nssu.gov.ua/news/hendernyi-meinstryminh> [in Ukrainian].
4. Golynska, H. O. (2014). Hendernyi meinstryminh v upravlinni rozvytkom mist: zahalna kharakterystyka [Gender mainstreaming in urban development management: general characteristics]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Derzhavne upravlinnia – Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Public Administration*, 1, 8–11. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vknud_2014_1_4 [in Ukrainian].
5. Savkiv, T. (2015). Hendernyi meinstryminh u vyshchii osviti Ukrainy [Gender mainstreaming in higher education in Ukraine]. *Visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu bezpeky zhyttiedialnosti – Bulletin of Lviv State University of Life Safety*, 12, 261-267. <https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/Visnuk/article/view/446/438> [in Ukrainian].

6. Ischenko, A. (2022). Hendernyi meinstryminh v rozumnykh mistakh: osoblyvosti sotsiologichnoho zabezpechennia pryiniattia upravlinskykh rishen [Gender mainstreaming in smart cities: features of sociological support for management decision-making]. *Dniprovskiy naukoviy chasopys publichnoho upravlinnia, psykholohii, prava – Dnipro Scientific Journal of Public Administration, Psychology, Law*, 6, 52-58 <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.6.8> [in Ukrainian].
7. HELP online course: «Henderna rivnist ta hendernyi meinstryminh» [HELP online course: «Gender equality and gender mainstreaming»] (2024, 31 May). *HAS: vebсайт – HAS: website* <https://www.hsa.org.ua/blog/help-online-course-genderna-rivnist-ta-gendernii-meinstriming> [in Ukrainian].
8. Wronska, I. (2019). Pozytywna dyskryminacja kobiet w euripejskiej przestrzeni prawnej [Positive discrimination against women in the European legal space]. Bialastok. 360 p. [in Polish].
9. Zawadska, K. (2017). Płeć jako temat polityki na przykładzie regulacji prawnych dotyczących tożsamości płci [Gender as a subject of politics on the example of legal regulations concerning gender identity]. *Chorzowskie Studia Polityczne*, 14, 147–162. <https://surl.lu/hjihil> [in Polish].
10. Krzaklewska, E. (Ed.). (2018). Co nam daje równość? Wpływ równości płci na jakość życia i rozwój społeczny w Polsce [What does equality give us? The impact of gender equality on quality of life and social development in Poland]. 234 p. [in Polish].
11. Kabza, M. (2020, March 8). Równość płci determinuje dobrobyt [Gender equality determines prosperity]. *Obserwator Finansowy: vebсайт - Obserwator Finansowy: website*. <https://www.obserwatorfinansowy.pl/forma/wartowiedziec/raporty/rownosc-plci-determinuje-dobrobyt> [in Polish].
12. Tracz-Krupa, K. (2013). Dysfunkcje w zakresie realizacji polityki równości płci [Dysfunctions in the implementation of gender equality policy]. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Oeconomica*, 288, 59–65. [in Polish]
13. (Nie)równość płci w Polsce – raport Ipsos [Gender (in)equality in Poland – Ipsos report] (2025, 7 March). *IPSOS: vebсайт – IPSOS: website*. <https://www.ipsos.com/pl-pl/nierownosc-plci-w-polsce-raport-ipsos> [in Polish]
14. Strategia na rzecz równości płci 2018–2023 [Gender Equality Strategy 2018–2023] (2018). *Przyjęta przez Komitet Ministrów Rady Europy*. 54 p. [in Polish].
15. Mendecka, K. (2018). Gender po polsku. Rzeczywistość prawna płci kulturowej w Polsce [Gender in Polish. Legal reality of cultural gender in Poland]. Uniwersytet Wrocławski. Repozytorium. <https://surl.lt/hcgxix> [in Polish]
16. Polityka równości płci. Polska 2007. Raport [Gender equality policy. Poland 2007] (2007). Warszawa: Fundacja „Fundusz Współpracy”. 144 p. [in Polish].
17. Gender Equality Strategy 2020-2025 (2025). European Commission: website. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_en#gender-equality-strategy-2020-2025.
18. Krajowy Program Działań na rzecz Równego Traktowania na lata 2022–2030 [National Action Programme for Equal Treatment 2022–2030] (2022). *Serwis Rzeczypospolitej Polskiej: vebсайт – Website of the Republic of Poland*. <https://www.gov.pl/web/minister-ds-rownosci/krajowy-program-dzialan-na-rzecz-rownego-traktowania-2022-2030> [in Polish].
19. Raport z realizacji Planu równości płci dla Narodowego Centrum Badań i Rozwoju w 2023 r [Report on the implementation of the Gender Equality Plan for the National Centre for Research and Development in 2023]. (2024). Warszawa. 33 p [in Polish].